

№ 36 (2024) С. 70–84
National Academy of Fine Arts and Architecture
Collection of Scholarly Works
«Ukrainian Academy of Art»
ISSN 2411–3034
Website: <http://naoma-science.kiev.ua>

УДК 7:378.6.093.5](477.411)НАОМА
ORCID ID: 0000-0003-3098-2597
ORCID ID: 0000-0003-2009-1491
DOI <https://doi.org/10.32782/2411-3034-2024-36-8>

Леонід Прибєга

*кандидат архітектури, професор кафедри теорії, історії архітектури
та синтезу мистецтв
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
leonid.prybiega@naoma.edu.ua*

Анатолій Давидов

*кандидат архітектури, доцент,
завідувач кафедри архітектурного проектування
Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури
anatoliy.davydov@naoma.edu.ua*

ФАКУЛЬТЕТ АРХІТЕКТУРИ НАОМА: СТОРІНКИ ІСТОРІЇ Й СЬОГОДЕННЯ ШКОЛИ

Анотація. Стаття присвячена дослідженню історії формування київської архітектурної школи, що сформувалася в системі мистецького навчального закладу. На підґрунті скупної джерельної інформації та матеріалів, зібраних авторами даної статті з часів навчання на архітектурному факультеті та наступних років праці в ролі викладачів, визначені основні періоди формування архітектурної школи, розкриті засади організації навчального процесу та висвітлена роль професорсько-викладацьких колективів у вихованні фахівця-архітектора на різних історичних етапах діяльності факультету.

За результатами дослідження встановлено, що формування особистості архітектора у стінах Академії завжди базувалося на високому вишколі з мистецьких дисциплін, зокрема з рисунка та живопису, а освоєння фаху відбувалося в навчально-творчих майстернях з архітектурного проектування під керівництвом досвідчених архітекторів.

Шлях творення архітектурної школи НАОМА позначений соціальними впливами свого часу, й відповідно в хронологічному вимірі простежується кілька періодів історії факультету архітектури.

Довоєнний період діяльності факультету (1924–1930 роки та 1934–1941 роки) пов'язаний зі становленням та утвердженням архітектурної школи у структурі Київського державного художнього інституту. У повоєнний час, починаючи з 1945 року, першочерговими завданнями, які постали перед факультетом, були відродження традицій формування архітектора-художника та створення колективу викладачів, здатних забезпечити високий рівень фахової підготовки архітекторів.

Наступний період (1960–1980-ті роки) позначений найбільш високими досягненнями архітектурної школи Київського державного художнього інституту. Зі збільшенням набору студентів, що у 1966 році на перший курс досяг 50 осіб, зростає й чисельність професорсько-викладацького складу кафедр факультету. Надихаюча атмосфера творчості на факультеті забезпечила високий рівень фахової підготовки випускників цієї доби.

Починаючи з 1990-х років минулого сторіччя архітектурна школа Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури розвивається у руслі розбудови української держави; вдосконалюється процес формування фахівця з урахуванням архітектурних тенденцій сьогодення та орієнтації на інтеграцію у європейське співтовариство.

Ключові слова: факультет архітектури, архітектурна школа, архітектор, мистецький навчальний заклад, архітектурна типологія, архітектурне проектування, архітектурна форма, навчально-творча майстерня, дипломний проект, навчальний план.

FACULTY OF ARCHITECTURE NAFAA: HISTORY AND PRESENT-DAY OF THE SCHOOL

Leonid Prybiega

*PhD in Architecture, Professor at the Department of Theory and History of Architecture and Synthesis of Arts
National Academy of Fine Arts and Architecture
leonid.prybiega@naoma.edu.ua*

Anatoliy Davydov

*PhD in Architecture, Associate Professor at the Department of Architectural Design
National Academy of Fine Arts and Architecture
anatoliy.davydov@naoma.edu.ua*

Abstract. *The article is dedicated to the study of the history of the founding of the Kyiv Architectural School, which was formed in the system of an artistic educational institution. Based on the scarce source of information and materials collected by the authors of this article from the time of studying at the Faculty of Architecture and subsequent years of working as teachers, the main periods of the establishment of the architectural school were determined, the principles of the organization of the educational process were revealed and the role of faculty groups in the upbringing of a professional architect at various historical stages of the faculty was highlighted.*

According to the results of the study, it was established that the formation of the identity of an architect within the walls of the Academy has always been based on high training in artistic disciplines, in particular in drawing and painting, and the development of the specialty took place in educational and creative workshops for architectural design under the guidance of experienced architects.

The path of creation of the architectural school of NAFAA was marked by the social influences of its time, and accordingly, several periods of the history of the Faculty of Architecture were traced in the chronological dimension.

The pre-war period of the faculty (1924–1930 and 1934–1941) was associated with the formation and approval of the architectural school in the structure of the Kyiv State Fine Arts Institute.

In the postwar period, since 1945, the primary tasks that the faculty faced were the revival of the traditions of the formation of an architect-artist and the creation of a team of educators capable of providing a high level of professional training for architects.

The highest achievements of the architectural school of the Kyiv State Fine Arts Institute marked the next period (1960–1980s). With the increase in student enrollment, which in 1966 for the first year reached 50 people, the number of members of the faculty departments was also growing. The inspiring atmosphere of creativity at the faculty provided a high level of professional training for graduates of this era. Since the 1990s, the architectural school of the National Academy of Fine Arts and Architecture has been evolving in line with the development of the Ukrainian state; improving the process of forming a specialist, taking into account the architectural trends of the present and the orientation towards integration into the European community.

Key words: *faculty of architecture, architectural school, architect, art educational institution, architectural typology, architectural design, architectural form, educational and creative workshop, diploma project, curriculum.*

Постановка питання. У поточному 2024 році факультет архітектури Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури відзначає свій столітній ювілей. Сформована в системі мистецького навчального закладу, у творчому єднанні з іншими напрямками образотворчого мистецтва, архітектурна школа вже у перші десятиліття свого існування стала визначним навчальним осередком підготовки архітектурних кадрів в Україні і поза її межами. Закладені засновниками в минулому підвалини архітектурної освіти, незважаючи на буремні роки соціально-політичних й економічних перетворень в українській державі, забезпечили творчі устої і розвиток

архітектурної школи упродовж цілого століття, здатність адаптуватися до викликів сьогодення. Тож на часі привідкрити маловідомі сторінки історії факультету, згадати й віддати шану величезній плеяді вчителів, усім, хто плекав архітектурну школу упродовж багатьох десятиліть та виховав не одне покоління українських зодчих. Водночас важливо аналітично осмислити сьогоденний стан школи й окреслити шляхи її розбудови на перспективу.

Актуальність даного дослідження визначається й суспільним інтересом до історії становлення та формування відомої широкій спільноті архітектурної школи України, засад підготовки фахівців протягом її столітньої

історії. Тож метою даного дослідження є виявлення основних історичних етапів формування архітектурної школи у структурі НАОМА та розкриття засад організації навчального процесу підготовки архітекторів у середовищі мистецького закладу.

Відповідно об'єктом дослідження є діяльність факультету архітектури упродовж його столітньої історії, а предметом дослідження – засади організації навчального процесу та роль професорсько-викладацького складу Академії у формуванні особистості архітектора.

Виклад основного матеріалу. Торкаючись історії архітектурного факультету НАОМА, передусім слід відзначити, що висвітлена вона у публікаціях досить скупо і фрагментарно. Чи не найбільш вартою уваги є стаття випускника факультету 1940 року, згодом багаторічного завідувача кафедри архітектурного проектування (1960–1988), професора М. Катерноги [1]. В наступному до висвітлення історії факультету і кафедр архітектурного спрямування долучилися Л. Прибега [2; 3] та А. Давидов [5; 9;10;11].

Окремі біографічні дані викладачів факультету різних періодів його діяльності можна віднайти в спеціальному випуску видання «Українська академія мистецтва. Професори НАОМА (1917–2012)» [4], або більш розгорнуті статті, присвячені окремим особистостям, дотичним до архітектурної школи, як наприклад, стаття В. Куцевича на відзначення 120 річниці від дня народження В. Заболотного [6], або стаття Д. Малакова про творчість М. Даміловського [7]. Певні сторінки історії педагогічних колективів факультету і кафедр знайшли відображення і в низці ювілейних проспектів Академії. Чимало історичних фактів про історію факультету архітектури можна знайти у монографіях, присвячених життю й діяльності видатних архітекторів і педагогів Н. Чмутіної [12] та А. Добровольського [13].

Основу дослідження також складають матеріали, зібрані авторами даної статті, їхні особисті враження від спілкування з видатними представниками архітектурного факультету під час навчання та педагогічної діяльності протягом понад 50 років.

Витоки архітектурного факультету Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури беруть свій початок від Українського архітектурного інституту, створеного у Києві 1918 року за ініціативи відомих архітекторів і митців П. Альошина, О. Вербицького, М. Даміловського, Д. Дяченка,

Ф. Красицького, В. Рикова та інших. У 1922 році до складу педагогічного колективу інституту долучилися В. Кричевський та І. Моргилевський. З часу заснування інститут очолював Д. Дяченко, а заступником його був М. Даміловський (іл. 1).

Іл. 1. Викладачі й випускники архітектурного факультету Київського художнього інституту. 1928 рік. Зліва направо:

- 1 ряд – В. Кричевський, П. Альошин, Н. Манучарова, І. Врона (ректор), О. Вербицький, Ф. Кричевський;
 2 ряд – Я. Штейнберг, І. Малозьомов, четвертий ліворуч – П. Юрченко, П. Костирко;
 3 ряд, третій ліворуч (у білій сорочці) – В. Заболотний. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

У 1924 році, в результаті об'єднання двох закладів – Українського архітектурного інституту й Інституту пластичних мистецтв, який у 1922 році в результаті реорганізації став спадкоємцем Української академії мистецтва, створеної 1917 року, – був утворений Київський художній інститут (КХІ). У структурі цього новоствореного мистецького навчального закладу стали діяти два факультети – архітектурний та малярсько-скульптурний. Починаючи з 1924 року й упродовж майже десяти років очолював КХІ Іван Врона. На початок навчального 1928 року в інституті навчалося понад 800 студентів. Яку частку на цей час становили студенти архітектурного факультету невідомо. Проте існують дані, що під час створення Київського будівельного інституту у 1930 році до його складу було переведено з різних курсів 220 студентів та 15 викладачів архітектурного факультету КХІ [8, с. 3]. Отже, чимало студентів, отримавши базову архітектурну освіту в КХІ, завершували навчання у Київському будівельному інституті.

Варто зазначити, що саме у 1920-х роках на факультеті архітектури КХІ були закладені міцні підвалини формування творчої особистості – архітектора-художника. Вступні іспити

на той час були ідентичними на всі факультети й відділення і, зазвичай, передбачали виконання рисунка оголеної постаті, а з живопису – натюрморту.

Заняття з фахових і теоретичних дисциплін на першому курсі переважно були спільними для студентів архітектурного і малярсько-скульптурного факультетів. Починаючи з другого курсу освоєння архітектурного проектування відбувалося в навчально-творчих майстернях, керівниками яких були П. Альошин, О. Вербицький, В. Риков. Загалом високий фаховий рівень освіти на факультеті архітектури у 1920-х роках визначали такі відомі в архітектурному середовищі імена, як М. Даміловський, І. Моргилевський, С. Колотов, В. Кричевський, В. Фельдман, С. Гіляров та інші педагоги-архітектори. Варта уваги і плеяда вихованців факультету цієї доби, які згодом продовжили творчі традиції своїх вчителів. Це, зокрема, випускники 1928 року В. Заболотний, П. Юрченко, С. Грабовський; 1929 – М. Грицай; 1930 – П. Костирко, М. Гречина та інші.

У перші роки існування студенти двох факультетів, архітектурного та малярсько-скульптурного разом засвоювали загальні композиційні принципи. «Це був Фортех – загальний курс формально-технічних дисциплін, який передбачав чотири лабораторії – рисунка й кольору, об'єму, креслення, макетування, де студенти засвоювали основні елементи та засоби формотворення у мистецтві. Формальні завдання, які ставилися перед студентами, передбачали розвиток у них системного мислення. Фортех у своїх підходах помітно перегукувався з програмою Bauhaus Vorkurs» [11. с. 58]. На тотожність методики вказували як українські [14], так і зарубіжні дослідники. У 1927 році КХІ відвідала бельгійська дослідниця мистецтва С. Корбіо. Вона була вражена широтою та організацією навчання і порівняла інститут з західними університетами. Один із номерів бельгійського франкомовного мистецького журналу «La NERVI» був присвячений КХІ.

У 1930 році частина факультету архітектури КХІ, об'єднана з відділенням фабрично-заводського і комунального будівництва Київського політехнічного інституту стала основою заснування Київського будівельного інституту (тепер КНУБА). У новий навчальний заклад було переведено велику кількість викладачів та студентів.

Об'єднання Київського і Харківського художніх інститутів у 1934 році стало основою

створення Всеукраїнського художнього інституту, який наприкінці 30-х років отримав назву Київський державний художній інститут (КДХІ). З його створенням збільшується набір на архітектурний факультет та встановлюється шестирічний термін навчання. Суттєво зростають обсяги годин на підготовку фахівця. Так, до 10–12 збільшується кількість годин на тиждень на всіх курсах з академічного рисунка, до 4 годин – з живопису. Важлива роль у формуванні архітектора відводилася й скульптурі. Але домінантою професійної підготовки архітектора завжди було архітектурне проектування. Фахового рівня студенти набували в навчально-творчих майстернях під керівництвом досвідчених педагогів-архітекторів. Зокрема, завідувачем кафедри архітектури й керівником навчально-творчої майстерні з архітектурного проектування в 1934–1939 роках був В. Риков; очільниками інших майстерень з архітектурного проектування були О. Вербицький та П. Альошин. До викладання архітектурного проектування на той час залучали випускників факультету 1920-х років, зокрема, П. Юрченка, В. Заболотного, П. Костирка. Належна увага приділялася й освоєнню інженерно-технічних дисциплін, їхньому органічному поєднанню з архітектурним проектуванням; цьому сприяла й та обставина, що кафедру будівельної справи тоді очолював архітектор за фахом М. Даміловський. Неабиякий вплив на професійне формування архітектора-художника мали також науковці та митці, залучені до викладання на архітектурному факультеті у 1930-х роках, зокрема В. Кричевський, Ф. Красицький, К. Єлева, Б. Кратко, М. Гельман, І. Моргилевський, С. Гіляров та інші (іл. 2).

Іл. 2. Дипломний проект театру на 1500 місць. Головний фасад. Циганков. 1939. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

За даними М. Катерноги, який закінчив навчання на архітектурному факультеті КДХІ у 1940 році, дипломи архітектора-художника у 1939 році отримали 7 осіб, у 1940 – 36 випускників, а в 1941 році інститут випустив 20 архітекторів [1, с. 78]. Серед випускників цього часу чимало імен згодом відомих архітекторів-проектувальників, педагогів, архітектурознавців, організаторів архітектурно-будівельної справи як, наприклад, М. Катернога, А. Мейєр, М. Тищенко, В. Мовчан, І. Косаревський, Ю. Нельговський, Г. Лебедев та багато інших.

У роки Другої світової війни Київський державний художній інститут був евакуйований до м. Самарканда, де у 1942 році завершили навчання 7 випускників факультету архітектури, зокрема й майбутній викладач КДХІ І. Красний. Зберігся альбом ескізів дипломного проекту київського цирку, який він розробляв буквально на колінах (іл. 3).

Іл. 3. Проект цирку. Головний фасад, перспектива. І. Красний. Навчально-творча майстерня проф. В. Заболотного. 1942. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

У повоєнні 1940-ві й 1950-ті роки навчальний процес з підготовки архітекторів визначався передусім завданнями відбудови поруйнованих міст і численних архітектурних споруд. Буквально з 1945 року було розпочато набір на І курс факультету, а протягом 1945–1950 років дипломні проекти захистили 36 випускників, серед яких відомі свого часу архітектори

Д. Яблонський, І. Мезенцев, О. Заваров, М. Агуф, Т. Шеремет, О. Гайдученя, В. Гніздилов та інші.

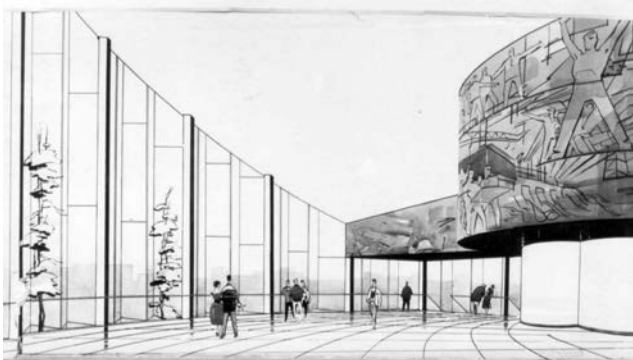
Як і в довоєнний період навчання архітектурному проектуванню традиційно відбувалося в навчально-творчих майстернях, які на той час очолювали професори О. Вербицький та В. Заболотний. Наприкінці 1940-х – початку 1950-х років кількість навчальних майстерень на факультеті збільшується до трьох; їх очолювали видатні архітектори – професори О. Вербицький, В. Заболотний, Є. Катонін, долучалися до керівництва майстернями в цей час М. Гречина, І. Малоземов. З 1954 року навчально-творчі майстерні тривалий час очолювали В. Заболотний, Є. Катонін та П. Костирко.

Упродовж 1951–1960 років архітектурний факультет КДХІ закінчили 133 випускники, чимало з них згодом увійшли до плеяди знамих українських архітекторів. Так, серед випускників цієї доби добре відомі такі імена, як Я. Ковбаса, Л. Жоголь, В. Махрін, В. Суворов, Г. Урусов, В. Сікорський, Ф. Чубарєв, Р. Бикова, В. Корнеєва, Т. Довженко, В. Штолько, Ю. Євреїнов, С. Кілессо, О. Годованюк, В. Кішкань, К. Донський, С. Крижицький, І. Шпара, Ю. Набок, А. Аніщенко, Т. Трегубова та багато інших. Чимало з них, за вагомих внесок у розвиток вітчизняної архітектури й досягнення у творчості, відзначені високими державними нагородами. Так, Г. Урусов, В. Штолько, І. Шпара були удостоєні звання народного архітектора України, багато з названих осіб свого часу стали лауреатами державної премії України в галузі архітектури.

Високий рівень підготовки архітекторів у КДХІ на той час забезпечувався завдяки педагогічним колективам кафедр архітектурного факультету – кафедри архітектурного проектування, яку в 1950-х роках очолював професор П. Костирко, та кафедри будівельних конструкцій і механіки, очолювану до 1957 року професором М. Галком, а згодом професором В. Чудновським. Окрім уже згадуваних професорів – О. Вербицького, В. Заболотного, Є. Катоніна, П. Костирка на кафедрах факультету в цей час працювали С. Грабовський, А. Добровольський, В. Леонтович, А. Мейєр, М. Тищенко, Н. Чмутіна, І. Шемседінов та інші.

Неабиякий вплив на формування творчих навичок студентів архітектурного факультету мало їхнє спільне навчання рисунка, живопису, скульптури зі студентами інших мистецьких напрямків, а також безпосередній

контакт з викладачами профільних кафедр інституту (іл. 4).

Іл. 4. Універсальна зала на 400 місць. Інтер'єр фойє. А. Аніщенко. Навчально-творча майстерня проф. В. Заболотного. 1960. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

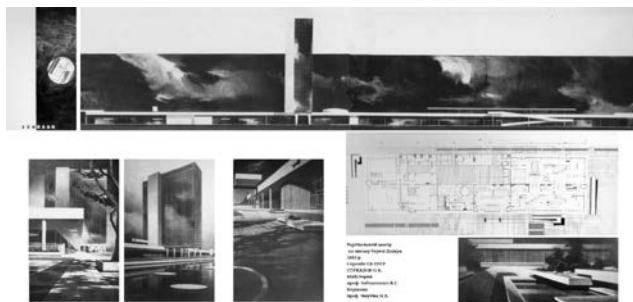
У 1960-ті роки минулого століття факультет зазнав значних перебудов, — як у плані зміни стилістичного спрямування в архітектурній творчості, так і з огляду на збільшення контингенту студентів. Якщо у 1950-х роках набір на перший курс і, відповідно, випуск коливався в межах 12–15 студентів, то з середини 1960-х років набір поступово збільшується, а випуск архітекторів у 1966–1970 роках становить 19–20 осіб на рік. Упродовж 1962–1970 років (у 1961 році випуску не було) на факультеті було підготовлено понад 140 архітекторів. Серед випускників цього часу широкому загалу відомі такі імена, як Ю. Чеканюк, С. Верговський, О. Кулішов, О. Стукалов, Є. Водзинський, Є. Вересов, З. Гудченко, П. Коптев, Ю. Лихой, В. Сопілко, Л. Філенко, П. Римар, В. Лихолат, О. Лазарєв, В. Красенко, В. Баранько, О. Зорін, Т. Марченко, О. Міщенко, В. Розенберг, В. Агафонов, Я. Віг, О. Комаровський, В. Романов та інші.

Починаючи з 1960-х років набір студентів на перший курс архітектурного факультету КДХІ збільшується і в 1966 році вже становить 50 осіб, а загалом чисельність студентів на факультеті у 1971 році наблизилася до 300 осіб. Відповідно постала проблема кадрового забезпечення навчального процесу. В умовах підвищення вимог до професійної підготовки архітекторів, кадровий потенціал кафедр факультету зміцнюється запрошеними до викладацької роботи архітекторами-практиками й досвідченими інженерами-виробничниками як, наприклад, Б. Приймак, А. Мілецький, О. Малиновський, О. Малишенко, М. Степанов, В. Самойлович,

Я. Ковбаса, Г. Добровольська, О. Раковіцан, О. Печонов, А. Дехтяр, О. Ковальський, Г. Терновський, О. Грачов, А. Демченко та інші. Органічно впливається в педагогічний колектив кафедри архітектурного проектування й молода генерація архітекторів, переважно випускників факультету архітектури КДХІ, зокрема І. Шпара, Ю. Чеканюк, В. Агафонов, Л. Скорик, Ю. Хорхот та інші.

Студентські роботи 1960-х років вирізнялись від попередніх сміливими формотворчими ідеями, як зовнішньої, так і внутрішньої організації об'єму та простору. Водночас застосовувались новітні конструктивні схеми та рішення. На початку 1960-х років за тематикою громадських будівель, як завдання для навчального та дипломного проектування, практикувались досить незвичні для КДХІ об'єкти промислової архітектури. Відбуваються зміни у тематиці об'єктів проектування, — вона суттєво розширюється. «Значне місце посідають громадські будівлі на кшталт клубу, будинку культури, бібліотеки-читальні, кінотеатри. Вперше студенти почали працювати над такими об'єктами як лікувальні заклади різного типу, санаторно-курортні містечка, готельний комплекс, що було зумовлено необхідністю згідно пропаганди здорового способу життя і праці. В середині 60-х подекуди зустрічаються проекти театральних та музейних споруд. У другій половині десятиліття музейно-меморіальні комплекси стають темою значної частини студентських робіт. З'являються проекти торгових науково-культурних центрів, вищих навчальних закладів, проектних інститутів» [9, с. 99–100].

Відбулися зміни й у графічних методах виконання проектних робіт. Замість легкої акварельної відмивки частіше почали застосовувати гуаш, напівсухий пензель, перо, туш. Для підсилення ефекту сприйняття архітектори використовували різноманітні прийоми стилізації (іл. 5).

Іл. 5. Проект торгового центру на лівому березі Дніпра. О. Стукалов. 1963. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

Новаторські зміни у студентських проєктах головним чином залежали від керівників та консультантів, а також від колективу, що зосереджувався в майстерні. Явне лідерство щодо цього належало майстерням професорів В. Заболотного та П. Костирка.

Потужні зміни засобів презентації проєктів відбувались у 1970-х роках, завдяки художнім навичкам молодих викладачів, випускників інституту Ю. Чеканюка та В. Агафонова. Професіонали-архітектори високого рівня, вони також були талановитими художниками. Власним прикладом передавали студентам навички різнобічного підходу до вирішення архітектурних завдань.

Традиційна для КДХІ система фахового навчання студентів у навчально-творчих майстернях, потребувала, відповідно до контингенту студентів, і збільшення кількості майстерень. Тож, окрім уже існуючих майстерень професорів Є. Катоніна, П. Костирки та А. Добровольського, 1968 року була започаткована майстерня професорки Н. Чмутіної, а згодом сформовані майстерні професорів М. Катерноги та Б. Приймака.

У 1974 році факультет архітектури розширився й структурно. Окрім кафедри архітектурного проєктування, якою керував професор М. Катернога, та кафедри механіки і будівельних конструкцій, очолюваної професором В. Чудновським, створюється кафедра теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв. Очолив її відомий науковець, професор Ю. Асеев, який читав курс історії архітектури на факультеті з 1953 року. До складу кафедри тоді увійшли знані в архітектурному середовищі викладачі В. Самойлович, М. Тищенко, А. Мейер, О. Малишенко, Л. Грачова, В. Ратнічин та інші. Діяльність кафедри передусім була спрямована на викладання основ архітектурної композиції й освоєння навичок проєктування на початковій стадії навчання мистецтву архітектури, а також читання лекцій та проведення практичних занять з нарисної геометрії, історії архітектури, містобудування та інших теоретичних дисциплін.

Як і в попередні часи, для формування навичок архітектора важливими були такі дисципліни, як рисунок і живопис. Досить високі вимоги ставилися вже перед абітурієнтами. Під час вступу на факультет архітектури вони мали продемонструвати домашні роботи, а також виконати низку екзаменаційних завдань: рисунок гіпсової голови, рисунок капітелі, рисунок інтер'єру та акварель

натюрморту. Насиченими були й навчальні програми з рисунка та живопису — 8 годин на тиждень відводилося для занять з рисунка та 4 — з живопису. Викладали ці предмети відомі тоді акварелісти й рисувальники: І. Красний, С. Маркін, О. Овчинникова, М. Попов, Б. Піаніда, О. Вандаловський та інші художники кафедри живопису, рисунка, графіки.

Високі вимоги до предметів образотворчого циклу, безумовно, суттєво позначалися на рівні виконання проєктів, культурі їхньої графічної подачі. Особливо високим рівнем виконавської майстерності славилися макети студентів факультету архітектури КДХІ.

Не зважаючи на певні складнощі, передусім пов'язані зі збільшенням чисельності студентів і викладацького складу, а також оновленням навчальних планів і програм на факультеті, завдяки особистим високоморальним рисам тодішніх декана М. Тищенка та завідувача кафедри архітектурного проєктування М. Катерноги, склалася виняткова атмосфера інтелігентності і професійної культури. Таке середовище позитивно позначилося на формуванні нової генерації фахівців архітектурного мистецтва, їхнього професійного рівня.

Серед випускників 1970-х років чимало відомих сьогодні архітекторів-практиків та науковців, зокрема В. Куцевич, О. Колесников, О. Кутовий, Є. Осадчий, В. Юдін, Л. Барилук, В. Десятничук, В. Білик, Л. Прибега, М. Кислий, В. Ширяєв, О. Карпов, О. Авраменко, М. Авдєєва, Д. Антонюк, М. Яковлев, М. Ходеківський, С. Єжов, М. Гершензон, С. Адаменко, М. Ралко, Г. Духовичний, В. Шевченко, В. Чернявський, О. Олійник, О. Чижевський, Л. Яременко, О. Сингаївська, О. Пламеницька, Н. Логвин, Ю. Самойлович, Ю. Поправкін, В. Морской, О. Москавчук та багато інших.

У середині 1970-х на факультеті відбулися певні кадрові зміни. Передусім вони торкнулися навчально-творчих майстерень професорів П. Костирка та Є. Катоніна, які вийшли на пенсію. Їхні посади посіли доценти М. Степанов та І. Шемседінов. Залишив посаду декана факультету й М. Тищенко, яку згодом кілька років посідав І. Шемседінов. З 1977 року очільником кафедри механіки й архітектурних конструкцій став професор О. Печонов. На кафедрі тоді працювали досвідчені педагоги — кандидати технічних наук, доценти А. Дехтяр, який читав курс технічної механіки (теоретична механіка, опір матеріалів, статика споруд), О. Ковальський (будівельні

конструкції), Г. Тарнавський (архітектурне матеріалознавство), О. Грачов (санітарно-технічне оснащення будівель), А. Демченко (технологія, організація й економіка будівництва). У 1977 році влився у колектив кафедри і Я. Коритнюк.

Також поповнився педагогічний склад кафедри архітектурного проектування, зокрема на викладацьку роботу були запрошені Л. Прибега, О. Авраменко, М. Яковлев, В. Лихолат, О. Загниборода, Ф. Чубарев та інші.

У 1979 році деканом архітектурного факультету вченою радою інституту було обрано Л. Прибегу, який залишався на цій посаді понад 10 років. Завдячуючи багаторічному досвіду керівників майстерень професорів А. Добровольського, Б. Приймака, Н. Чмутіної, М. Степанова, І. Шемседінова та мудрості неперевершеного завідувача кафедри архітектурного проектування професора М. Катерноги, діяльність факультету в цей час була досить успішною.

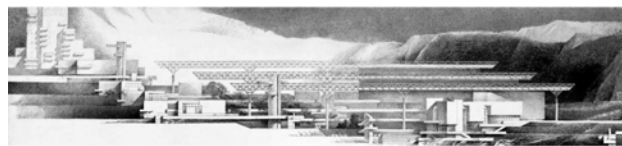
Незважаючи на кадрові оновлення, традиції архітектурної школи залишилися незмінними й у вісімдесяті роки. Однак у цей час загострилися питання методики архітектурного проектування, викладання теоретичних дисциплін, зокрема, інженерно-технічного циклу, послідовності їхнього освоєння та місця в навчальному процесі. Тісні міжкафедральні стосунки дали змогу віднайти способи залучення викладачів кафедри механіки і будівельних конструкцій, яку з 1984 р. очолював Я. Коритнюк, до практичної участі в архітектурному проектуванні безпосередньо у майстернях.

Певні новації торкнулися й методики організації занять з рисунка та живопису, проведення пленерних практик з часу появи на архітектурному факультеті КДХІ відомого архітектора-художника професора Ю. Химича.

У такій творчій атмосфері архітектурної школи КДХІ 1980-х років ХХ ст. було підготовлено понад 400 архітекторів. Серед випускників цієї доби чимало знаних в архітектурному середовищі імен як, наприклад, О. Донець, В. Грищенко, Д. Воронов, О. Пивоваров, А. Давидов, В. Гаврилюк, Н. Блажієвська, В. Вечерський, Н. Єльчиць, А. Куделін, А. Москальцов, Ю. Михайлов, В. Глазков, В. Ієвлева, О. Молож, В. Овсянников, Б. Єрофалов, О. Космина, О. Чепелик, П. Бєвза, О. Прима, Д. Єжов, Г. Штефан, В. Ліхно, В. Касьяненко, О. Роздорожнюк, Т. Кілессо, О. Назаренко та багато інших.

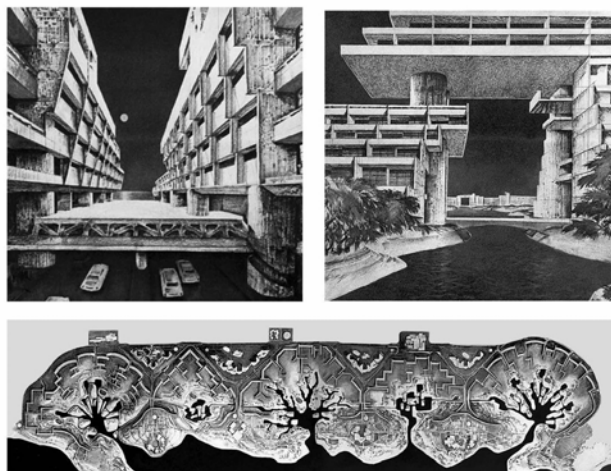
Торкаючись питань історії архітектурного факультету КДХІ, професор М. Катернога,

очільник кафедри архітектурного проектування з 30-річним стажем керівництва (з 1966 року), відзначав, що 1960–1980 роки для факультету були показовими як з позицій його кількісного зростання, так і щодо досягнення високого професійного рівня підготовки фахівців архітектури [1, с. 80] (іл. 6).

Іл. 6. Проект громадсько-культурного центру з системою використання сонячної енергії в районі Велика Ялта. Г. Нікуліна. 1986. Керівник Ю. Чеканюк. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

Загалом в окреслений період у стінах факультету творчо сформувалися й отримали путівки в архітектуру понад 1000 фахівців (іл. 7).

Іл. 7. Проект курортного комплексу. В. Дєрбєнєв. 1986. Керівник В. Агафонов. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

1990-ті роки минулого століття виявилися важкими для факультету архітектури. На тлі соціально-політичних змін й економічних ускладнень постала проблема скорочення набору студентів, оновлення та зміцнення викладацького корпусу кафедр факультету, заміни керівників майстерень. Наприкінці 1989 року на посаду декана факультету приходить В. Лихолат, а кафедру архітектурного проектування кілька років після М. Катерноги очолює В. Савченко; згодом, у 1991 році, на це місце обирається Ю. Чеканюк. Поступово оновлюється й керівництво навчально-творчих майстерень. Керівниками майстерень

наказом ректора призначають І. Шпару (1988 р.), Л. Скорик (1989 р.), Л. Прибеги (1989 р.), Г. Добровольську (1990 р.), В. Лихолат (1991 р.), Ю. Чеканюка (1999 р.). Водночас оновлюється педагогічний склад кафедри архітектурного проектування як завдяки випускникам факультету, так і шляхом запрошення досвідчених проєктувальників, – як-от Д. Антонюк, А. Давидов, Л. Філенко, В. Розенберг, М. Левчук, В. Залуцький, Ю. Хорхот, В. Куцевич; до складу кафедри архітектурних конструкцій увійшов відомий науковець і конструктор Л. Дмитрієв.

У 1990-х роках зміцнилися й позиції кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв. Посаду професора обійняла доктор архітектури З. Мойсеєнко, до викладання основ архітектурної композиції та проектування на I і II курсах долучилися В. Агафонов, А. Давидов, Ю. Поправкін. У 1993 році при кафедрі було відкрито аспірантуру з підготовки науковців зі спеціальності «Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури». В цей час відбулися зміни і в керівництві кафедри – її очолив М. Яковлев, який згодом, у 1994 році, обійняв посаду декана факультету архітектури.

В умовах розбудови української державності в 1990-х роках розширюються міжнародні стосунки факультету, вивчається міжнародний досвід архітектурних шкіл Бельгії, Греції, Іспанії, Китаю, Польщі, США та інших країн. До участі у навчальному процесі та захисті дипломних проєктів запрошуються зарубіжні колеги. Так, чимало випусків архітекторів факультету відбувалося за участі Радослава Жука – відомого канадського архітектора, українця за походженням.

Навчальний процес у цей час орієнтується на новітні технології, на факультеті створюється комп'ютерний клас, а в архітектурному проєктуванні починають освоювати комп'ютерну графіку, хоча під час виконання курсових та дипломних робіт ще домінують традиційні техніки виконання проєктів.

Незважаючи на колізії соціально-політичних та економічних перетворень у 1990-х роках ХХ ст. на факультеті архітектури було підготовлено понад 280 молодих зодчих. Серед них Л. Гнатюк, М. Банга, О. Десятничук, В. Симоненко, В. Саламатін, Н. Мірошник, Т. Ширяєв, В. Синкевич, Г. Шевцова, І. Паламарчук, В. Глеба, О. Мазніченко, В. Маланюк, Р. Селюк, О. Трошкіна та інші.

1990-ті роки – це роки відновлення української державності. У грудні 1992 року з нагоди

відзначення 75 річниці КДХІ, навчальному закладу повертають його первісну назву – Українська академія мистецтва, а згодом, у 1998 році, відповідно до ухвали Кабінету Міністрів України він став називатися Академією образотворчого мистецтва і архітектури. За вагомі досягнення у навчальній та науковій діяльності, підготовці фахівців у галузі образотворчого мистецтва і архітектури Указом Президента України від 11 вересня 2000 року Академія як визначний мистецький осередок удостоєна статусу національного навчального закладу, і внаслідок цього отримала свою нинішню назву – Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. Таким чином підвищився й статус факультету архітектури, зросла відповідальність педагогічного колективу за підготовку висококваліфікованих фахівців мистецтва архітектури.

Зокрема варто згадати співпрацю викладачів факультету з бельгійською архітектурною школою – Інститутом архітектури Сант-Лукас у місті Брюссель. Програма була розпочата у 1997 і тривала до 2001 року. Ознайомлення з роботою викладачів та студентів Інституту архітектури Сант-Лукас і можливість отримати оцінку зарубіжних колег щодо організації навчального процесу на факультеті архітектури НАОМА, – усе це сприяло визнанню нашого місця у світовому рейтингу архітектурних шкіл. Співпраця стала поштовхом до оновлення навчальних програм, методів навчання, появи нових дисциплін. За результатами співпраці була видана друкована й цифрова публікація, яка отримала спеціальну європейську нагороду EAAE PRIZE (2001–2002) [10].

На початку третього тисячоліття не обійшлося на факультеті без кадрових оновлень. У 2001 році завідувачем кафедри архітектурного проектування обрано кандидата архітектури, доцента, випускника КДХІ А. Давидова, який вже у 2004 році очолює навчально-творчу майстерню.

У цьому ж 2004 році деканом факультету стає О. Сєдак. Кафедру теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв очолив (за сумісництвом) проректор з наукової роботи Л. Прибега. Скоротилась до п'яти чисельність навчально-творчих майстерень – професорів І. Шпари, Л. Скорик, Л. Прибеги та доцентів Д. Антонюка і А. Давидова. Згодом, у 2011 році, на посаду декана архітектурного факультету обрано А. Давидова.

Кафедру архітектурних конструкцій у 2009 році очолив П. Коваль. Навчальний

процес на цій кафедрі тоді забезпечував досвідчений колектив викладачів у складі А. Дехтяра, Л. Дмитрієва, О. Роздорожнюк, К. Предуна, Н. Трофимович та інших.

В першому десятилітті ХХІ століття чимало нових викладачів поповнили колективи й інших кафедр факультету. Так, зокрема, до викладання архітектурного проектування були залучені архітектори Г. Олійник, Т. Ширяєв, В. Кудін, М. Гершензон, О. Боборикін, М. Карнаухов, та Д. Селюк та інші. На кафедрі теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв також прийшли нові кадри, зокрема Л. Яременко, О. Пламєницька, К. Комаров, К. Міхеєнко, Р. Селюк, Ю. Поправкін, М. Цой.

Зміцненню наукового потенціалу кафедр факультету архітектури в цю добу посприяла активна діяльність аспірантури, що була започаткована у 1993 році при кафедрі теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв за спеціальністю 18.00.01 – Теорія архітектури, реставрація пам'яток архітектури, яка й відкрила шлях до наукової та педагогічної діяльності багатьом випускникам факультету. Серед них Н. Мірошник, О. Трошкіна, О. Роздорожнюк, Г. Шевцова, О. Пламєницька, Л. Гнатюк, В. Вечерський, К. Комаров, К. Міхеєнко, О. Нешта, М. Арсенян, О. Боборикін, Т. Ширяєв, А. Марковський та інші. Керівництво аспірантами свого часу забезпечували такі науковці, як Ю. Асєєв, З. Мойсеєнко, В. Макухін, Л. Скорик, М. Яковлев, Л. Прибега, О. Сєдак, А. Давидов, Д. Антонюк та інші.

Більшість випускників факультету архітектури першого десятиріччя ХХІ століття вже стали відомими топовими архітекторами та науковцями. Це, зокрема, А. Кирій, О. Шематюк, О. Боборикін, О. Капля, Д. Задніпровський, Є. Нєронова, О. Горбань, М. Морозов, Б. Слажнєв, М. Арсенян, А. Марковський, В. Бердинський, К. Міхеєнко, А. Данієлян, М. Сохатська, І. Нєправда, І. Юнаков.

Перебудовні процеси наприкінці першого десятиліття ХХІ століття торкнулися й базового бакалаврського та освітньо-наукового магістерського рівнів. Тож перед педагогічними колективами кафедр факультету в цей час постало чимало поточних невирішених питань. Насамперед, збереження й примноження традицій школи – з одного боку, з іншого – стратегічний курс України на інтеграцію в європейське співтовариство, пов'язаний з переорієнтацією навчальних

програм і змісту архітектурної освіти на стандарти країн Європейського Союзу та перехід на двоступеневу систему підготовки фахівців – бакалаврів і магістрів. Серед інших проблем помітним було скорочення аудиторних занять, в тому числі й з проектування, рисунка та живопису і переорієнтація студента на самостійну роботу. Такі перспективи не зовсім узгоджувалися із завданнями виховання творчої особистості архітектора у стінах Академії, традиційно побудованої на індивідуальній співпраці викладача безпосередньо зі студентом у навчально-творчій майстерні. За таких умов важливими є гнучкість і творчий підхід до організації навчального процесу.

Останнім часом значно зросли вимоги й до змісту і якості дипломних робіт на ступінь магістра. Окрім традиційного архітектурного проекту, випускник магістратури має підготувати й наукове дослідження з актуальних питань архітектурної науки. А тому суттєво підвищуються вимоги до теоретичного рівня підготовки студентів, здатності їх до аналітичного осмислення процесів в архітектурній творчості й науці, вмінні на належному рівні викласти в наукових працях результати досліджень.

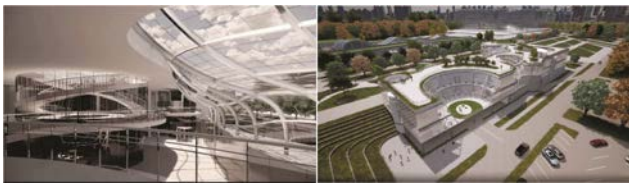
Іновації, які відбулися на факультеті архітектури НАОМА, обумовлені кількома об'єктивними чинниками. Перше – це суттєве скорочення кількості навчальних дисциплін, перехід на двоступеневу систему навчання – за бакалаврським та магістерським рівнями. Друге – зміна вектора містобудівної політики держави, нормативної бази, поява нових типів будівель, які вплинули на вибір завдань та їхню послідовність. Третє – зміна основних засобів і методів виконання та розробки проектів, потреба набуття нових навичок. Комп'ютерні технології змінили самі засоби проектування та презентації архітектурних проектів. Четверте – необхідність виконання вимог та застосування принципів сталого розвитку, енергозбереження, екологічності під час розробки проектів. П'яте – можливість формування кожною архітектурною школою освітньо-професійної та освітньо-наукової програм на основі стандартних компетенцій, водночас різноманітність вибіркового дисциплін дає змогу розробляти оригінальні підходи, формувати програми.

На факультеті розроблено особливу методику архітектурного проектування. Її засвоєння відбувається з першого року навчання. Програма побудована таким чином, що

досягається типологічне розмаїття об'єктів проектування. На перших двох курсах передбачене введення у архітектурне проектування, де виконують завдання з вирішення «Площини», «Об'єму», «Простору» та «Функції». За два роки студенти засвоюють основи архітектурного проектування, методу функціонально-планувальної та просторової організації об'єктів. Значна увага приділяється вдосконаленню навичок ручних та комп'ютерних засобів презентації проєктів. Важливо, що програми і послідовність завдань об'єднуються з завданнями і темами інших дисциплін та визначаються програмами оновлених дисциплін («Архітектурна композиція», «Архітектурна графіка», «Образотворче мистецтво», «Нарисна геометрія»).

Оновлення отримали і такі дисципліни, як «Типологія громадських та житлових споруд», «Матеріалознавство», «Архітектурні конструкції». Особливу увагу приділено дисциплінам блоку «Комп'ютерне проектування», які дають змогу презентувати проєкти на сучасному рівні. На третьому і четвертому курсах ставляться завдання комплексного підходу до проектування, де увага акцентується на поєднанні архітектури з середовищем, та забезпечення соціальних потреб людини.

На третьому і четвертому курсах вирішуються питання організації сільської і міської забудови. На цій основі студентами розробляються об'єкти житлового і громадського призначення (іл. 8).

Іл. 8. Дипломний проєкт виставково-культурного центру у м. Києві. Інтер'єр та загальний вигляд. Р. Петльований. 2022. Керівник А. Давидов. [Світлина з фондів кафедри архітектурного проектування]

У процесі забезпечення фахової підготовки архітекторів важливу роль відіграють й інші кафедри Академії, зокрема рисунка, живопису, скульптури, графіки. За ініціативою декана факультету архітектури А. Давидова та спільними зусиллями викладачів фахових кафедр останніми роками відбулися певні зміни в навчальних програмах й системі організації навчання з дисциплін циклу образотворчого мистецтва для підготовки архітекторів. Якщо студенти молодших курсів ще продовжують

виконувати академічні завдання з рисунка та живопису для вдосконалення майстерності, то на старших курсах вони мають змогу виявити свої творчі здібності в різних видах, жанрах і техніках образотворчого мистецтва, спрямовуючи зусилля й обдарування на створення завершених мистецьких творів.

Здобувачі вищої освіти другого (магістерського) рівня проєктують в реальному в міському та ландшафтному середовищі на підґрунті глибокого аналізу історично сформованого контексту. Завершальним етапом навчання на цьому курсі є проведення наукового дослідження об'єкта проектування.

На факультеті продовжується відновлення й розробка авторських навчальних програм і дисциплін. Нові підходи застосовують під час вивчення таких фахових дисциплін, як «Містобудування» (О. Трошкіна), «Дизайн архітектурного середовища» (О. Олійник), «Типологія житлових та громадських будівель» (Г. Олійник), «Основи архітектурно-типологічного аналізу» (В. Чернявський). Історію вітчизняної архітектури та пам'яткоохоронні аспекти вивчають на лекціях з «Історії архітектури України» та «Основ охорони та реставрації пам'яток архітектури» (О. Олійник, Л. Прибега). Особливостям формування сучасної архітектури присвячені дисципліни «Пластична мова сучасної архітектури» (А. Давидов, Л. Тютіна), «Новітні технології в архітектурі» (Д. Антонюк), «Енергоефективні технології» (О. Роздорожнюк), «Оптимізація проектування будівельних конструкцій» (А. Дегтяр) та інші.

Кафедра архітектурного проектування, яка досі залишається випусковою, структурно поєднує чотири навчально-творчі майстерні з архітектурного проектування, очолювані кандидатом архітектури, доцентом Д. Антонюком, кандидатом архітектури, доцентом А. Давидовим, кандидатом архітектури, професором Л. Прибегою, кандидаткою архітектури, професоркою Л. Скорик. Викладачі кафедри також здійснюють викладання архітектурного проектування на другому курсі бакалаврського рівня освіти та керують дипломними роботами бакалаврів, зокрема, кандидати архітектури О. Боборикін і Т. Ширяєв, старші викладачі В. Залуцький, М. Гершензон, доктор філософії М. Гнілоскуренко, та Г. Олійник, яка також читає курс лекцій з типології будівель і споруд. Кілька років тому до складу кафедри долучилася випускниця архітектурного факультету КДХІ 1979 року, доктор архітектури, професор

О. Олійник, яка викладає історію архітектури на всіх курсах, а також здійснює керівництво аспірантами.

Викладачі кафедри теорії, історії архітектури та синтезу мистецтв (якій цьогоріч виповнюється 50 років від дня заснування) забезпечують підготовку студентів на всіх курсах з циклу історико-теоретичних дисциплін архітектурної науки. Кафедру ТІАСМ з 2010 року й до першої половини 2023 року очолював доктор архітектури, професор В. Чернявський. З 2023/2024 навчального року обов'язки очільниці кафедри виконує кандидат архітектури, доцент О. Трошкіна – вихованка архітектурної школи НАОМА (читає курс лекцій з містобудування, веде практичні заняття з основ архітектурної композиції та проектування). У складі колективу кафедри працює професор, кандидат архітектури, очільник кафедри ТІАСМ в 2004–2018 роках Л. Прибега. Доктор технічних наук, професор М. Яковлев (очільник кафедри у 1993–2004 рр.) нині забезпечує керівництво аспірантами. Кандидат технічних наук, доцент М. Цой викладає нарисну геометрію і перспективу. Кандидатка архітектури К. Міхеєнко викладає історію архітектури та проводить практичні заняття з архітектурного проектування. Старші викладачі кафедри Р. Селюк, Ю. Поправкін та Д. Селюк працюють зі студентами першого бакалаврського рівня освіти – викладають основи архітектурної композиції та проектування.

На тлі попереднього досвіду тісної співпраці кафедр факультету для професійного формування архітектора, кафедра архітектурних конструкцій останнім часом усамітнілась. Можливо, це пов'язане з паузою в керівництві, викликаною передчасним відходом у вічність попереднього очільника кафедри архітектурних конструкцій, кандидата технічних наук, професора П. Ковалю, який відзначався великою комунікабельністю і толерантністю. Нині кафедру очолив кандидат технічних наук, доцент С. Стоянович. Колектив кафедри покликаний забезпечувати викладання інженерно-технічних дисциплін. Ці завдання виконують досить досвідчені викладачі, відомі науковці і практики будівельної справи й архітектури, зокрема доктор технічних наук, професор А. Дехтяр, кандидат архітектури, доцент О. Роздорожнюк, кандидат архітектури, доцент К. Комаров, доктор філософії Л. Тютіна та інші. Як у минулому, так і в нинішніх умовах виховання архітектора, формування його як творчої особистості

відбувається в мистецькому середовищі навчального закладу в атмосфері спілкування зі студентами й викладачами різних напрямків образотворчого мистецтва – живопису, графіки, скульптури, дизайну тощо, й долучитися до виконання завдань відповідного профілю.

В умовах інтеграції України до європейського співтовариства, вибудована система підготовки науковців, вимагає адаптації до міжнародних зразків підготовки докторів філософії. Упродовж останніх років науковцям кафедр факультету вдалось адаптуватися до підготовки докторів філософії з архітектури, напрацювати необхідну документацію і пройти державну акредитацію, забезпечивши на державному рівні захист кількох дисертаційних досліджень. Тож у 2023 році дипломи докторів філософії за спеціальністю 191 – Архітектура і містобудування отримали А. Трошкін (керівник М. Яковлев), М. Гнілоскурєнко (керівник Л. Скорик), Е. Сейтасанов, Л. Тютіна (керівник А. Давидов), Т. Красножон (керівник В. Чернявський); у 2024 році – М. Астанін (керівник М. Яковлев) та В. Волков (керівник Л. Скорик).

У нинішніх умовах агресивних воєнних дій РФ, при численних повітряних тривогах і стресових ситуаціях, професорсько-викладацький склад та співробітники кафедр під проводом досвідченого декана архітектурного факультету, кандидата архітектури, доцента А. Давидова, незважаючи на чималі труднощі і навіть ризики організації навчального процесу, традиційно розрахованого на аудиторне навчання й роботу у творчих майстернях, запровадили й успішно освоїли змішану форму навчання, поєднуючи очне й дистанційне спілкування зі студентами (чому сприяють сьгоднішні досягнення комп'ютерної техніки й інформаційних технологій), продовжують розбудовувати підготовку майбутніх здобчів у руслі традицій архітектурної школи НАОМА, покликаних доєднатися до відбудови поруйнованих російськими загарбниками українських міст і сіл після неминучої нашої перемоги над окупантами.

З 2014 року наша держава захищається від агресії російської федерації. 24 лютого 2022 року почалась повномасштабне вторгнення російських військ на територію України. Чимало випускників факультету архітектури покинули свої затишні архітектурні майстерні і стали на захист України. Герої різного віку, які створювали якісну, гуманну архітектуру для щасливого життя українського народу.

Ми чекаємо їхнього повернення з перемогою. Ось їхні імена (у дужках роки завершення навчання): Віктор Ліхно (1986 р.), Валентин Мальченко (1986 р.), Олександр Наваренко (1990 р.), Михайло Банга (1991 р.), Антін Коломієць (1996 р.), Юрій Ковальов (1996 р.), Тарас Коломоєць (1996 р.), Андрій Прибега (1996 р.), Дмитро Жила (1997 р.), Роман Селюк (1998 р.), Деніс Семірог-Орлик (1998 р.), Антон Целовальник (2003 р.), Олексій Шемотюк (2004 р.), Єгор Штефан (2007 р.), Олександр (2007 р.) та Олексій Горбані (2009 р.), Деніс Задніпровський (2007 р.), Станіслав Гавриш (2008 р.), Єгор Копосов (2010 р.), Микола Милованов (2011 р.), Петро Іванов (2011 р.), Артем Шевченко (2012 р.), Ігор Мота (2021 р.).

Висновки і перспективи використання результатів дослідження. Перегорнувши сторінки столітньої минувшини архітектурного факультету НАОМА та побіжно висвітливши його сьогодення, маємо зазначити, що формування особистості архітектора у стінах Академії завжди базувалося на фаховому вишколі, широкому й поглибленому осягненні знань і досягненні дисциплін інженерно-будівельного циклу, глибоких знаннях історії архітектури й мистецтва, традицій національної культури. Саме на такому підґрунті, у творчій атмосфері майстерень під керівництвом досвідчених архітекторів народжувався й формувався майбутній зодчий, складалися традиції архітектурної школи, які від покоління до покоління викладачів успадковувалися, збагачувалися й прищеплювалися вихованцям.

Шлях творення архітектурної школи був нелегким, позначений соціальними впливами того часу й, відповідно, у хронологічному вимірі можемо визначити кілька періодів історії факультету архітектури.

Довоєнний період діяльності факультету (1924–1930 рр.; 1934–1941 рр.) пов'язаний із становленням та утвердженням архітектурної школи у структурі Київського державного художнього інституту.

У повоєнний час, починаючи з 1945 року, першочерговими завданнями, які постали перед факультетом, були відродження засад формування архітектора-художника та створення колективу викладачів-одномудців, здатних забезпечити високий рівень фахової підготовки архітекторів.

Наступний період (1960–1980-ті роки) позначений найвищими досягненнями архітектурної школи Київського державного художнього інституту. Водночас зі

збільшенням набору студентів на перший курс (у 1966 році – 50 осіб), зростає чисельність професорсько-викладацького складу кафедр факультету. До навчального процесу залучено чимало видатних архітекторів-практиків та науковців високої професійної культури й носіїв традицій української мистецької школи. Висока атмосфера творчості на факультеті й забезпечила належну підготовку випускників цієї доби; багато з них зробили вагомий внесок у розвиток української архітектури.

Починаючи з 1990-х років минулого століття архітектурна школа Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури розвивається у руслі розбудови української держави; вдосконалюється процес формування фахівця з урахування архітектурних тенденцій сьогодення та орієнтацією на європейський рівень. Важливо на цьому шляху не загубити традиції визнаної архітектурної школи України.

Перша чверть двадцять першого сторіччя стала етапом експериментів та змін. Архітектурна школа НАОМА розвивалась і формувала власне нове бачення методів навчання та змісту дисциплін. Завдяки тому, що студенти-архітектори навчаються поруч зі студентами художниками, графіками, скульпторами, сценографами, реставраторами, графічними дизайнерами та мистецтвознавцями, формується особлива атмосфера, притаманна тільки нашій Академії. Новий поштовх отримала методика викладання дисциплін циклу образотворчого мистецтва (рисунок, живопис, графіка, скульптура тощо). На перший план виходить справжня творчість, вільний вибір жанрів та засобів виразності. На факультеті створена унікальна методика архітектурного проектування, підтримувана вивченням новітніх цифрових засобів проектування, будівельних конструкцій, вимог енергозбереження. Традиційним залишається індивідуальність розвитку творчої особистості і формування гуманістичного архітектурного середовища.

Перспективи використання результатів дослідження. Аналітично висвітлена в дослідженні 100-літня діяльність факультету архітектури НАОМА слугує надійним підґрунтям для поліпшення системи підготовки фахівців архітектури в сучасних умовах, стимулює інтерес молодого покоління зодчих до традицій школи, пізнання національних культурних надбань українського народу як основи формування власного творчого кредо.

Список використаних джерел

1. Катернога М. Т. Формування архітектурної школи в Україні. *Українська академія мистецтва : дослідницькі та науково-методичні праці*. 1994. Вип. 1. С. 73–86.
2. Прибега Л. Архітектурному факультетові АОМА – 75. *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* 2000. Вип. 7. С. 323–326.
3. Прибега Л. Факультет архітектури НАОМА. Від витоків до сьогодення. *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* 2015. Вип. 24. С. 5–16.
4. *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* Київ, 2012. Спеціальний випуск. Професори НАОМА (1917–2012). 276 с.
5. Прибега Л. Факультет архітектури. *Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури. 1917–2017*. Київ, 2017. С. 64–69.
6. Куцевич В. Багатогранність творчості В. Г. Заболотного (до 120-річчя з дня народження). *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* 2019. Вип. 28. С. 23–32.
7. Малаков Д. Архітектор Микола Даміловський. Про киян відомих і призабутих. Київ : КИЙ, 2019. С. 167–220.
8. Професори Київського національного університету будівництва і архітектури (1930–2000) : довідник / за ред. В. О. Перм'якова. Київ : КНУБА, 2001. 100 с.
9. Повар М. О. Давидов А. М. Історико-культурні та стильові особливості громадських будівель в роботах студентів НАОМА 1960-1980-х років. *Вісник Придніпровської державної академії будівництва та архітектури*. 2018. № 2. С. 239–240. DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.290818.95.97
10. Давидов А., Антонюк Д. Співпраця викладачів факультету архітектури АОМА та Інституту архітектури Сант Лукас у Брюсселі. *Українська академія мистецтва : дослідн. та наук.-метод. пр.* 2000. Вип. 7. С. 111–116.
11. Давидов А. М., Коломієць А. В. Конвергенція дисциплін у підготовці архітектора в НАОМА. *Теорія та практика дизайну. Архітектура та будівництво : зб. наук. праць*. Київ : НАУ, 2021. Вип. 23. С. 57–62. DOI:10.18372/2415-8151.23.16268.
12. Наталія Борисівна Чмутіна: Життєвий та творчий шлях архітектора / упоряд. О. В. Мазніченко. Київ : АДЕФ-Україна, 2012. 300 с. : 285 іл.
13. Ковешнікова О. В. Творчість Анатолія Добровольського у контексті розвитку української архітектури радянської доби : Нариси з історії та теорії архітектури. Київ : Кондор, 2013. 174 с.
14. Кашуба-Вольвач О. «Фортех» у Київському художньому інституті 1920-х років. *Студії мистецтвознавчі*. 2005. Вип. 1(9). С. 49–61.
15. Куцевич В. В. Формування архітектурної школи. Історія, традиції, сучасність : [монографія] / Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури ; Укр. зонал. н.-д. і проект. ін-т по цивіл. буд-ву (ПАТ КиївЗНДІЕП). Київ : Ліра-К, 2018. 215 с.

References

1. Katernoга, M.T. (1994). Formuvannia arkhitekturnoi shkoly v Ukraini [Formation of the Architectural School in Ukraine]. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi – Ukrainian Academy of Arts: research, scientific and methodological works*, 1, 73–86 [in Ukrainian].
2. Prybieha, L. (2000). Arkhitekturnomu fakultetovi AOMA – 75 [The Faculty of Architecture AFAA – 75]. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi – Ukrainian Academy of Arts: research, scientific and methodological works*, 7, 323–326 [in Ukrainian].
3. Prybieha, L. (2015). Fakultet arkhitektury NAOMA. Vid vytyokiv do sohodennia. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi* [Faculty of Architecture of the NAFAA. From the Origins to the Present. *Ukrainian Academy of Arts: research, scientific and methodological works*], 24, 5–16 [in Ukrainian].
4. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi* [Ukrainian Academy of Arts: research, scientific and methodological works]. (2012). Spetsialnyi vypusk. Profesory NAOMA – Special issue. The Professors of the NAFAA (1917–2012) [in Ukrainian].
5. Prybieha, L. (2017). Fakultet arkhitektury [The Faculty of Architecture]. *Natsionalna akademiia obrazotvorchoho mystetstva i arkhitektury. 1917–2017* [National Academy of Fine Arts and Architecture. 1917–2017] (s. 64–69) [in Ukrainian].
6. Kutsevych, V. (2019). Bahatohrannist tvorchosti V. H. Zabolotnoho (do 120-richchia z dnia narodzhennia) [The Versatility of V. Zabolotny's Work (on the occasion of the 120th anniversary of his birth)]. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi – Ukrainian Academy of Arts: research, scientific and methodological works*, 28, 23–32 [in Ukrainian].
7. Malakov, D. (2019). Arkhitektor Mykola Damilovskiy [Architect Mykola Damilovsky]. *Pro kyian vidomykh i pryzabutykh – About Kyiv Residents, Famous and Forgotten* (s. 167–220). KYI [in Ukrainian].
8. *Profesory Kyivskoho natsionalnoho universytetu budivnytstva i arkhitektury (1930–2000) : dovidnyk* (V.O. Permiakova, Red.) [Professors of the Kyiv National University of Civil Engineering and Architecture (1930–2000): a reference book / edited by V. O. Permiakov]. (2001). KNUBA [in Ukrainian].

9. Povar, M.O. & Davydov, A.M. (2018). Istoryko-kulturni ta stylovi osoblyvosti hromadskykh budivel v robotakh studentiv NAOMA 1960–1980-kh rokiv [Historical, Cultural and Stylistic Features of Public Buildings in the NAFAA Student Works 1960–1980 Years]. *Visnyk Prydniprovskoi derzhavnoi akademii budivnytstva ta arkhitektury – Bulletin of the Prydniprovsk State Academy of Civil Engineering and Architecture*, 2, 239–240. DOI: 10.30838/J.BPSACEA.2312.290818.95.97 [in Ukrainian].
10. Davydov, A., & Antoniuk, D. (2000). Spivpratsia vykladachiv fakultetu arkhitektury AOMA ta Instytutu arkhitektury Sant Lukas u Briusseli [Collaboration Between the Faculty of Architecture of the AFAA and the Institute of Architecture St. Lucas in Brussels]. *Ukrainska akademiia mystetstva : doslidnytski ta naukovo-metodychni pratsi – Ukrainian Academy of Arts: research, scientific and methodological works*. 2000, 7, 111–116 [in Ukrainian].
11. Davydov, A.M., & Kolomiets, A.V. (2021). Konverhentsiia dystsyplin u pidhotovtsi arkhitektora v NAOMA [The Convergence of Disciplines in the Training of an Architect at the National Academy of Fine Arts and Architecture]. *Teoriia ta praktyka dyzainu. Arkhitektura ta budivnytstvo : zbirnyk naukovykh prats – Theory and practice of design. architecture and construction: a collection of scientific papers*, 23, 57–62 DOI:10.18372/2415-8151.23.16268 [in Ukrainian].
12. Maznichenko, O. V. (Uporiad.). (2012). *Nataliia Borysivna Chmutina: Zhyttievyi ta tvorchyi shliakh arkhitektora* [Natalia Chmutina: The Life and Work of the Architect]. ADEF-Ukraina [in Ukrainian].
13. Koveshnikova, O. V. (2013). *Tvorchist Anatoliia Dobrovolskoho u konteksti rozvytku ukrainskoi arkhitektury radianskoi doby : Narysy z istorii ta teorii arkhitektury* [Anatoliy Dobrovolsky's Creation in the Context of the Development of Ukrainian Architecture of the Soviet Era: Essays on the History and Theory of Architecture]. Kondor [in Ukrainian].
14. Kashuba-Volvach, O. (2005). «Fortekh» u Kyivskomu khudozhnomu instytuti 1920-kh rokiv [«Fortekh» at the Kyiv Fine Art Institute in the 1920s]. *Studii mystetstvoznavchi – Art studies*, 1(9), 49–61 [in Ukrainian].
15. Kutsevych, V. V. (2018). *Formuvannia arkhitekturnoi shkoly. Istorii, tradytsii, suchasnist – Formation of the Architectural School. History, Traditions, Modernity* : [monohrafiia]. Lira-K [in Ukrainian].

Подано до редакції 22.08.2024